

102718 Mètodes específics d'intervenció en fisioteràpia 1

L'objectiu del grau en fisioteràpia és preparar un futur professional amb un perfil clarament generalista amb les competències necessàries per valorar, diagnosticar i tractar problemes de salut mitjançant l'aplicació d'un conjunt de tècniques i mètodes específics de la fisioteràpia, amb la finalitat de curar, prevenir o readaptar-los.

Dades de la matèria:

Codi/assignatura	102718 MÈTODES ESPECÍFICS D'INTERVENCIÓ EN FISIOTERÀPIA 1		
Matèria	Mètodes específics d'intervenció en fisioteràpia		
Curs	2012-2013. C3, S5	Idioma	
Crèdits	Crèdits ECTS	12	Hores d'estudi
Facultat	Infermeria		
Departament	Infermeria		
Titulació	Grau en Fisioteràpia		
Tipologia	Mòdul 2. Formació específica		

Assignatura en el conjunt del pla d'estudis:

Aquesta és una matèria de formació específica, conformada per dos assignatures de 12 i 6 ECTS respectivament amb l'objectiu de realitzar un abordatge profund, a nivell teoricopràctic, dels mètodes específics, procediments i actuacions més freqüents utilitzats per la fisioteràpia en el tractament de la patologia ortopèdica, traumatològica i reumatològica de l'aparell locomotor.

En aquesta assignatura s'estudiaran les tècniques propioceptives, els estiraments, els embenats funcionals i les tècniques de relaxació i de conscienciació corporal com a tècniques específiques de la Fisioteràpia tot relacionant-les amb casos clínics habituals dins la praxis professional de la Fisioteràpia.

Requisits per cursar-la:

Prerequisits: No s'estableixen requisits previs.

Corequisits: No s'estableixen requisits previs.

PROFESSORAT:

PROFESSOR	FRANCESC RUBI CARNACEA		
Telèfon	973 702459		
Correu	frubi@infermeria.udl.cat		
Ubicació del Despatx	1.16	Horari de Consulta	A convenir

PROFESSOR	PATRIC PONS CAMPS		
Telèfon	973 702456		
Correu	patrick@infermeria.udl.cat		
Ubicació del Despatx	1.11	Horari de Consulta	A convenir

PROFESSORA	SILVIA SOLE CASAS		
Telèfon	973 702459		
Correu			
Ubicació del Despatx	1.16	Horari de Consulta	A convenir

RECOMANACIÓ DEL PROFESSORAT:

- Es recomanen coneixements mínims d'anglès.
- És recomanable portar la matèria al dia.
- És recomanable tenir superades les següents assignatures per poder afrontar amb garanties el contingut i aprenentatge d'aquesta assignatura:
 - Fonaments de Fisioteràpia
 - Estructura del cos humà
 - Física i Biomecànica
 - Funció del cos humà
 - Fisiopatologia
 - Valoració en fisioteràpia

COMPETÈNCIES

Competències estratègiques de la Universitat de Lleida:

Vénen marcades pel Pla Director de Docència

Competències específiques de la Titulació:

1. Comprendre i realitzar els mètodes i tècniques específics referits al'aparell locomotor en el tractament de la patologia ortopèdica, traumatològica i reumatològica
2. Comprendre i realitzar els mètodes i tècniques específiques que tinguin en compte les implicacions de la ortopèdia en la fisioteràpia, tècniques terapèutiques reflexes, així com altres mètodes i tècniques alternatives i/o complementàries amb seguretat i eficàcia demostrada segons l'estat de desenvolupament de la ciència.

Competències transversals de la Titulació:

1. Comprendre el comportament interactiu de la persona en funció del gènere, grup o comunitat, dintre del seu context social i multicultural
2. Comprendre sense prejudicis a les persones, considerant els seus aspectes físics, psicològics i socials, com individus autònoms i independents, assegurant el respecte a les seves opinions, creences i valors, garantint el dret a la intimitat, a través de la confidencialitat i el secret professional
3. Establir una comunicació eficaç amb pacients, família, grups socials i companys i fomentar l'educació per a la salut
4. Treballar amb l'equip de professionals com unitat bàsica en la qual s'estructuren de forma unificada o multidisciplinària i interdisciplinària els professionals i altre personal de les organitzacions assistencials
5. Realitzar les cures d'infermeria basant-se en l'atenció integral de salut, que suposa la cooperació multiprofessional, la integració dels processos i la continuïtat assistencial

OBJECTIUS

- Conèixer els mètodes, procediments i actuacions fisioterapèutiques, encaminades a la terapèutica clínica.
 - Identificar els canvis fisiològics i estructurals que es poden produir com a conseqüència de la intervenció de fisioteràpia en les alteracions de l'aparell locomotor.
 - Aplicar mètodes específics d'intervenció de fisioteràpia per promoure hàbits de vida saludable en relació a l'aparell locomotor, mitjançant la educació per la salut.
 - Integrar, a través de la experiència clínica, els valors ètics i professionals, els coneixements i habilitats i actituds pròpies de la fisioteràpia, per resoldre casos clínics concrets, en l'àmbit hospitalari, extrahospitalari i de l'atenció primària i comunitària.
 - Resoldre casos clínics susceptibles de tractament fisioterapèutic en l'àmbit de les afeccions del sistema músculo esquelètic.
 - Valorar l'estat funcional del pacient, considerant els aspectes físics, psicològics i socials.
 - Descriure i aplicar els procediments adequats de valoració de fisioteràpia, amb l'objectiu de determinar el grau d'afectació del aparell locomotor i la seva possible repercussió funcional.
 - Determinar el diagnòstic de fisioteràpia segons les normes i amb els instruments de validació reconeguts internacionalment.
 - Establir hipòtesis diagnòstiques de fisioteràpia a través de casos clínics amb alteracions del sistema músculo esquelètic.
 - Dissenyar el pla d'intervenció de fisioteràpia atenent a criteris d'adequació, validesa i eficiència.
 - Dissenyar exercicis terapèutics per les malalties i lesions ortopèdiques, traumatològiques, reumatològiques i esportives.
 - Definir els objectius generals i específics per a la aplicació del tractament fisioterapèutic en alteracions de l'aparell locomotor.
 - Participar en la elaboració de protocols assistencials de fisioteràpia basada en la evidència científica, fomentant activitats professionals que dinamitzin la investigació en fisioteràpia.
 - Aplicar els mecanismes de garantia de qualitat en la pràctica de la fisioteràpia, segons criteris reconeguts i validats.
 - Desenvolupar un pensament i un raonament crític i saber comunicar-lo de manera efectiva, tant en les llengües pròpies com en una tercera llengua.
 - Desenvolupar estratègies d'aprenentatge autònom.
-

CONTINGUTS

BLOC 1. Propiocepció

- Presentació de les Tècniques Propioceptives (Indicacions, contraindicacions i tipus).
- Tècniques aplicades a la patologia de la cama, el turmell i el peu.
- Tècniques aplicades a la patologia del maluc, la cuixa i el genoll.
- Tècniques aplicades a la patologia del braç i la cintura escapular.
- Tècniques aplicades a la patologia del colze, avantbraç, canell i mà.
- Tècniques aplicades a la patologia de la Columna Lumbar i cintura lumbopèlvica.
- Tècniques aplicades a la patologia de la Columna Cervical.

BLOC 2. Estiraments

- Presentació de la tècnica (Indicacions, contraindicacions i tipus).
- Tècniques aplicades a la patologia de la cama, el turmell i el peu.
- Tècniques aplicades a la patologia del maluc, la cuixa i el genoll.
- Tècniques aplicades a la patologia del braç i la cintura escapular.
- Tècniques aplicades a la patologia del colze, avantbraç, canell i mà.
- Tècniques aplicades a la patologia de la Columna Lumbar i cintura lumbopèlvica.
- Tècniques aplicades a la patologia de la Columna Cervical.

BLOC 3. Embenats Funcionals

- Presentació de la tècnica (Indicacions, contraindicacions i tipus).
- Tècniques aplicades a la patologia de la cama, el turmell i el peu.
- Tècniques aplicades a la patologia del maluc, la cuixa i el genoll.
- Tècniques aplicades a la patologia del braç i la cintura escapular.
- Tècniques aplicades a la patologia del colze, avantbraç, canell i mà.
- Tècniques aplicades a la patologia de la Columna Lumbar i cintura lumbopèlvica.
- Tècniques aplicades a la patologia de la Columna Cervical.

BLOC 4. Tècniques de relaxació i de conscienciació corporal 1

- Presentació de les tècniques de relaxació (Indicacions, contraindicacions i tipus).
- Aplicacions pràctiques en patologies concretes: dolor crònic, fisioteràpia esportiva, fisioteràpia càrdio-respiratòria, auto-cura..
- Estudi dels diferents sistemes d'avaluació: qüestionaris de benestar, qualitat de vida i altres variables relacionades.

BLOC 5. Integració clínica.

- Treball de casos clínics.

METODOLOGIA

L'assignatura es desenvoluparà principalment amb classes presencials pràctiques per tal de treballar continguts i habilitats referents a aquestes àrees tècniques pròpies de la fisioteràpia. A més, el bloc 5 es treballarà mitjançant casos clínics. L'objectiu és desenvolupar la capacitat d'aplicar allò après per a poder resoldre un problema a partir de definir els objectius terapèutics de cada cas, tenint com a punt d'inici el raonament clínic, les demostracions del professor i la pròpia pràctica entre els alumnes. És així com es comprovarà la capacitat de seleccionar, transferir i usar dades i lleis per resoldre problemes o tasques, d'aplicar les destreses tant manuals com observacionals adquirides, davant de situacions clíniques presentades, sempre fent ús de la informació rebuda.

Per garantir l'aplicabilitat pràctica i clínica d'allò après, en el treball sobre un cas clínic es plantejarà una part de recerca sobre la evidència científica de l'aplicabilitat d'una de les tècniques específiques de fisioteràpia impartides durant l'assignatura en un tipus de patologia o disfunció.

Aquest cas clínic es resoldrà mitjançant aprenentatge col·laboratiu i es desenvoluparà de manera paral·lela a les classes.

Dates (Dia/Mes/Any)	Activitat (1)	Descripció:	HTP (2) (Hores Minuts)	HTNP (3) (Hores Minuts)
Setmana 1 T De 12/09/12 A 14/09/12	Lliçó magistral i classes participatives Pràctiques d'aula	Presentació de l'assignatura i del professorat. Presentació dels casos clínics a desenvolupar al llarg de l'assignatura	2 Hores	0 Hores
Setmana 1 G De 12/09/12 A 14/09/12	Seminari i debats Pràctiques d'aula			
Setmana 2 T De 17/09/12 A 21/09/12	Lliçó magistral i classes participatives Pràctiques d'aula	Propiocepció Presentació de la tècnica : Efectes, objectius, indicacions, contraindicacions...	4 Hores	6 Hores
Setmana 2 G De 17/09/12 A 21/09/12	Seminari i debats Pràctiques d'aula	Propiocepció Tècniques aplicades a la patologia	4 Hores	6 Hores
Setmana 3 ... De 24/09/12 A 28/09/12	Lliçó magistral i classes participatives Pràctiques d'aula	Propiocepció Tècniques aplicades a la patologia	4 Hores	6 Hores
Setmana 3 ... De 24/09/12 A 28/09/12	Seminari i debats Pràctiques d'aula	Propiocepció Tècniques aplicades a la patologia	4 Hores	6 Hores
Setmana 4 De 01/10/12 A 05/10/12	Lliçó magistral i classes participatives Pràctiques d'aula	Propiocepció Tècniques aplicades a la patologia	4 Hores	6 Hores
Setmana 4 De 01/10/12 A 05/10/12	Seminari i debats Pràctiques d'aula	Propiocepció Tècniques aplicades a la patologia	4 Hores	6 Hores
Setmana 5 De 08/10/12 A 12/10/12	Lliçó magistral i classes participatives Pràctiques d'aula	Propiocepció Tècniques aplicades a la patologia	4 Hores	6 Hores
Setmana 5 De 08/10/12 A 12/10/12	Seminari i debats Pràctiques d'aula	Propiocepció Tècniques aplicades a la patologia	4 Hores	6 Hores
Setmana 6 De 15/10/12 A 19/10/12	Lliçó magistral i classes participatives Pràctiques d'aula	Estiraments Presentació de la tècnica : Efectes, objectius, indicacions, contraindicacions...	4 Hores	6 Hores
Setmana 6 De 15/10/12 A 19/10/12	Seminari i debats Pràctiques d'aula	Estiraments Tècniques aplicades a la patologia	4 Hores	6 Hores

Setmana 7 T De 22/10/12 A 26/10/12	Lliçó magistral i classes participatives Pràctiques d'aula	Estiraments Tècniques aplicades a la patologia	4 Hores	6 Hores
Setmana 7 G De 22/10/12 A 26/10/12	Seminari i debats Pràctiques d'aula	Estiraments Tècniques aplicades a la patologia	4 Hores	6 Hores
Setmana 8 De 29/10/12 A 02/11/12	Lliçó magistral i classes participatives Pràctiques d'aula	Estiraments Tècniques aplicades a la patologia	4 Hores	6 Hores
Setmana 8 De 29/10/12 A 02/11/12	Seminari i debats Pràctiques d'aula	Estiraments Tècniques aplicades a la patologia	4 Hores	6 Hores
Setmana 9 T De 05/11/12 A 09/11/12	Lliçó magistral i classes participatives Pràctiques d'aula	Estiraments Tècniques aplicades a la patologia	4 Hores	6 Hores
Setmana 9 G De 05/11/12 A 09/11/12	Seminari i debats Pràctiques d'aula	Estiraments Tècniques aplicades a la patologia	4 Hores	6 Hores
Setmana 10 De 12/11/12 A 16/11/12	Lliçó magistral i classes participatives Pràctiques d'aula	Embenats Funcionals Presentació de la tècnica : Efectes, objectius, indicacions, contraindicacions	4 Hores	6 Hores
Setmana 10 De 12/11/12 A 16/11/12	Seminari i debats Pràctiques d'aula	Embenats Funcionals Tècniques aplicades a la patologia	4 Hores	6 Hores
Setmana 11 De 19/11/12 A 23/11/12	Lliçó magistral i classes participatives Pràctiques d'aula	Embenats Funcionals Tècniques aplicades a la patologia	4 Hores	6 Hores
Setmana 11 De 19/11/12 A 23/11/12	Seminari i debats Pràctiques d'aula	Embenats Funcionals Tècniques aplicades a la patologia	4 Hores	6 Hores
Setmana 12T De 26/11/12 A 30/11/12	Lliçó magistral i classes participatives Pràctiques d'aula	Embenats Funcionals Tècniques aplicades a la patologia	4 Hores	6 Hores
Setmana 12G De 26/11/12 A 30/11/12	Seminari i debats Pràctiques d'aula	Embenats Funcionals Tècniques aplicades a la patologia	4 Hores	6 Hores
Setmana 13 De 03/12/12 A 07/12/12	Lliçó magistral i classes participatives Pràctiques d'aula	Embenats Funcionals Tècniques aplicades a la patologia	4 Hores	6 Hores
Setmana 13 De 03/12/12 A 07/12/12	Seminari i debats Pràctiques d'aula	Embenats Funcionals Tècniques aplicades a la patologia	4 Hores	6 Hores

Setmana 14 De 10/12/12 A 14/12/12	Lliçó magistral i classes participatives Pràctiques d'aula	Tècniques de relaxació Presentació de les tècniques: efectes, objectius, indicacions, contraindicacions...	4 Hores	6 Hores
Setmana 14 De 10/12/12 A 14/12/12	Seminari i debats Pràctiques d'aula	Tècniques de relaxació Tècniques aplicades a la patologia	4 Hores	6 Hores
Setmana 15 De 17/12/12 A 21/12/12	Lliçó magistral i classes participatives Pràctiques d'aula	Tècniques de relaxació Estudi dels diferents sistemes d'avaluació: qüestionaris de benestar, qualitat de vida i altres.	4 Hores	6 Hores
Setmana 15 De 17/12/12 A 21/12/12	Seminari i debats Pràctiques d'aula	Integració Clínica Desenvolupament de casos clínics	4 Hores	6 Hores
Setmana 16 De 07/01/13 A 11/01/13	Lliçó magistral i classes participatives Pràctiques d'aula	Integració Clínica Presentació de casos clínics	4 Hores	6 Hores
Setmana 16 De 07/01/13 A 11/01/13	Seminari i debats Pràctiques d'aula	Integració Clínica Presentació de casos clínics	4 Hores	6 Hores
Setmana 17 De 14/01/13 A 18/01/13		Resolució de dubtes i recuperació de classes si s'escau	4 Hores	6 Hores
Setmana 17 De 14/01/13 A 18/01/13		Resolució de dubtes i recuperació de classes si s'escau	4 Hores	6 Hores

(2)HTP = Hores de Treball Presencial

(3)HTNP = Hores de Treball No Presencial

Activitats formatives

- Classe magistral (50%)
- Pràctiques d'aula (30%)
- Seminaris (20%)

AVALUACIO

Objectius	Activitats d'Avaluació	Criteris	%	Dates	O/V (1)	I/G (2)	Observacions
Temes 1-5	Examen Teòric	40 preguntes test + 4 preguntes curtes	40	28-01-2013 19 a 21h	O/V	I	
Tema 1-5	Examen pràctic per parelles	Resolució pràctica d'un cas clínic	35	30-01-2013 15 a 21h	O/V	I	
Tema 1-3	Avaluació Continua	Registre anecdòtic	5	Del 12/09/2012 al 07/12/2012	O/V	I	
Tema 1-3	Treball grupal	Resolució d'un cas clínic	15	Presentació oral del 17/12/12 al 11/01/13	O/V	G	
Tema 1-4	Treball grupal	Revisió bibliogràfica sobre l'evidència d'una de les tècniques	5	20/12/2012	O/V	G	
Objectius	Activitats d'Avaluació Recuperació	Criteris	%	Dates	O/V (1)	I/G (2)	Observacions
Temes 1-5	Examen Teòric de recuperació	40 preguntes test + 4 preguntes curtes	50	06-02-2013 19 a 21h	O	I	
Tema 1-5	Examen pràctic per parelles	Resolució pràctica d'un cas clínic	50	07-02-2013 17 a 19h	O	I	

Per aprovar aquesta assignatura s'ha d'obtenir un 5 de nota global. Per poder fer la mitja ponderada de les notes obtingudes en els diferents blocs avaluatius és imprescindible que totes elles estiguin aprovades.

En el cas que algú no opti per l'avaluació continuada i per aquells alumnes que no superin l'assignatura segons els criteris establerts s'haurà de realitzar un examen final teòric i pràctic de tots els blocs, la nota del qual no podrà ser mai superior a 8,5.

Tant l'examen teòric que es realitzarà al final de l'assignatura com l'examen de recuperació constaran de 40 preguntes tipus test (de 4 possibles respostes, de les quals només hi haurà una verdadera, amb un descompte de 0,25 per error) i quatre preguntes curtes.

Donat que aquesta és una assignatura que combina contínuament la teoria amb la pràctica l'assistència és obligatòria en un 80% per poder aprovar l'assignatura mitjançant l'avaluació continuada.

És obligatori acudir a classe amb pijama de clínica, cabell recollit, ungles tallades... Recordeu que en aquesta assignatura és necessari despullar-se, cal doncs que vingueu preparats.

(1)Obligatòria / Voluntària

(2)Individual / Grupal

Sistemes de evaluación

- Examen teòric (40%)
- Valoració de les habilitats adquirides en les pràctiques d'aula (40%)
- Treball en grup (20%)

BIBLIOGRAFIA I RECURSOS

Generals:

EMBENATS FUNCIONALS

- Bové T, "El vendaje funcional" 5 edición. Harcourt. Barcelona 2012
- Bové T. El vendaje funcional. 3ª ed. Harcourt, Madrid, 2000.
- Kazemi A Modificación de la biomecánica a través de los vendajes funcionales. Alireza Kazemi, Guadalajara, 1997.
- MacDonald R. Taping techniques. Butterworth-Heinemann, Oxford, 1993.
- Neiger H. Los vendajesfuncionales. Aplicaciones en traumatología del deporte y en reeducación. Masson, Barcelona, 1990.

ESTIRAMENTS

- Anderson ,B. Le stretching: grâce à la technique américaine de l'étirement, gardez la forme et pratiquez sans risque vos sports favoris. Solar Paris. 1983.
- Esnault M;, Viel E. "Stretching (Estiramientos de las cadenas musculares)" 2ª edición. Masson. 2003
- Esnault M. Estiramientos analíticos en fisioterapia activa. Masson, Barcelona, 1994.
- Esnault M, Viel E. Stretching (estiramientos miotendinosos). Automantenimiento muscular y articular. Masson, Barcelona, 2001.
- Genot- Neiger-Leroy- Pierron- Dufour- Peninou. Kinesioterapia, Tomo I. Principios. Ed. MédicaPanamericana, Madrid, 1998.
- Ledoupe A, Dedee M. Manual práctico de de estiramientos musculares post-isométricos. Masson, Barcelona, 1996.
- Moreau, JP. Le stretching postural. Editions Sand, Paris 1985.
- Moreau, JP. Le stretching ou la gymnastique de l'instinct. EditionsSand, Paris 1985.
- Neiger H, Gosselin P. Estiramientos analíticos manuales. Técnicas pasivas. Ed. Médica Panamericana, Madrid, 1998.
- Péninou G. Les Levées de tensions. Vidéo. EFOM. Paris.
- Péninou, G. Les chaînes musculaires [Recurs electrònic]. Rennes: Kinemedia, 1999-2001.
- Péninou, G. Tixa, S. Las tensiones musculares. Elsevier-Masson, 2009.
- Sölveborn S.A. Le stretching du sportif, entrainement à la mobilité musculaire. Editions Chiron, Paris, 1983.
- Viel E, Neiger H, Esnault M. Musculation et entrainement musculaire du sportif. Editions Chiron, Paris, 1985.
- Viel E, Esnault M. Lumbalgias y cervicalgias de la posición sentada. Consejos de ergonomía y ejercicios de fisioterapia. Masson, Barcelona, 2001.

PROPIOCEPCIÓ

- Häfelinger U; Schuba V. "La coordinación y el entrenamiento propioceptivo". Paidotribo. 2010.
-

- Asiron Yribarren P. J. Propiocepción: bases fisiológicas. Rehabilitación y deporte. Colección de monografías de medicina del deporte FEMEDE. 1991
 - Bonnel F. Les ligaments du genou. Noeud de torsion du membre inférieur. Kinesithérapie scientifique 1991; N° 299: 49 – 54
 - Bousquet G. Les laxités antérieures chroniques du genou. Résultats du traitement chirurgical. Kinesithérapie scientifique 1991; N° 300: 37 – 41
 - Buss d, Min R, Skyhar M, Galiant B, Warren R, Wickiewicz T: Nonoperative treatment of acute ACL injuries in a select group of patients. Am J Sports Med. 23, 2, 160-165, 1995.
 - Donatelli R. Fisioterapia del hombro. Barcelona: ed. Jims, 1989; 40 –42 i 225 – 228
 - Dubos JL., Messina. Étude électromyographique du couple popliteus semimembranosus et incidences kinésithérapiques. Annales de kinésithérapie 1996; 1 (23); 12 – 19
 - Fournier C. Le test des pouces postural ou signe des pouces montants. Annales de kinésithérapie. 1993; 6 (20); 315 – 317.
 - Gagey P. – M. La plate-forme de rééducation posturale. Annales de kinésithérapie 1993; 6 (20); 331-334
 - Gratian Ch. Ballons et reeducation. En milieu de reeducation-readaptation. Kinesithérapie scientifique 1993; N° 329: 23-28 i 37- 45 Hervèu C, Mèssèan I : Technique de rééducation et d'éducation proprioceptive du genou et de la cheville "reprogrammation neuro-motrice". Maloine S.A. Editeur. Paris. 1981.
 - Hodges PW, Richardson CA: Contraction of the abdominal muscles associated with movement of the lower limb. Physical Therapy 77:132-142,1997
 - Hodges PW, Richardson CA: Feedforward contraction of transverses abdominis is not influenced by the direction of arm movement. Exp Brain Res 124:362-370,1997
 - Hodges PW, Richardson CA: Inefficient muscular stabilization of the lumbar spine associated with low back pain. A motor control evaluation of transverses abdominis. Spine 21:2640-2650,1996
 - Izard J.-P. Rééducation précoce après ligamento-plastie prothétique. Kinesithérapie scientifique 1991; N° 304: 27 – 29
 - Jaeger J. H., Meyer-Fleck D. Protocoles de rééducation des entorses graves du genou opérées. Kinesithérapie scientifique 1991; N° 302: 53 – 55
 - Jull GA, Ricahardson CA: Rehabilitation of active stabilisation of the lumbar spine. In: Twomey LT, Taylor JR (eds) Physical Therapy of the Lumbar Spine 2nd de. Churchill Livingstone ch 9p251-283,1994
 - Laval I, Simon Ch, Ceyrac R. Ballon de rééducation et kinésithérapie du rachis. Kinesithérapiescientifique 1993; N° 324: 5 – 12
 - Lephart S, Kocher M, Fu F: Propioception following anterior cruciate ligament reconstruction. Journal of Sports Rehabilitation 1: 188-196, 1992
 - Lorza G: La reeducación propioceptiva en la prevención y tratamiento de las lesiones en el baloncesto. Archivos de Medicina del Deporte, vol. XV, 68,1998, 517-521.
 - Lorza G: Propiocepción. Técnica. Colección de monografías de medicina del deporte FEMEDE. Rehabilitación y deporte. 1991. 57-67.
 - Marucchi C. Zamfirescu F. Weber B. L'ophtalmologiste et la posture. Annales de Kinésithérapie 1993; 6 (20); 319 – 324
 - Mesure S. Organisation des stratégies sensori-motrices, ontogenèse et apprentissage. Annales de kinésithérapie 1996; 1 (23); 28 – 37
 - Panjabi M 1992. The stabilizing system of the spine. Part I: Function, dysfunction adaptation and enhancement. Journal of Spinal Disorders 5:383-389,1992
 - Pellissier J., Brun V., Simon L.- La rééducation proprioceptive. Masson, Paris, 1986.
 - Philip J. Cognition et rééducation: d'une conception cybernéticienne du mouvement vers une conception cognitiviste. Annales de kinésithérapie 1998; 4 (25); 161 – 168
 - Pochole M, Codine PH, Founau H. Reeducation des inestabilites des epaules operees et non operees. Annales de kinesithérapie 1991; 3 (18): 125 – 135
 - Pool-Goudzwaard AL, Vleeming A, Stoockart R, Snijders CJ, Mens JMA: Insufficient Lumbopelvic Stability: a clinical, anatomical and biomechanical approach to "a-specific" low back pain. ManualTherapy 3(1), 12-120,1998
 - Richardson C, Toppenberg R, Jull G: An initial evaluation of eight abdominal exercises for their ability to provide stabilisation for the lumbar spine. Australian Journal of Physiotherapy 36(1):6-12,1990. R
 - Richardson Ca, Jull GA, Toppenberg R, Comerford M: Techniques for active lumbar stabilisation for spinal protection: a pilot study. Australian Journal of Physiotherapy 38(2):105-122,1992
-

- Richardson Ca, Jull GA: Muscle control. What exercises would you prescribe? Manual Teraphy 1:2-10,1995
- Scott M. Lephart, Freddie H. Fu. Proprioception and Neuromuscular Control in Joiny Stability. Human Kinetics, 2000
- Solomonow M, Baratta R, D'Ambrosia R : The role of the hamstrings in the rehabilitation of the anterior cruciate ligament deficient knee in athletes. Sports Med. 7: 42-48, 1989.
- Solomonow M, Baratta R, Zhou B : The synergistic action of the ACL and thigh muscles in maintaining joint stability. Sports Med. 15: 207-213, 1987.
- Van Meerwijk G. Curso de postgraduados de fisioterapia. El cinturón escapular. Barcelona, maig1991
- Viel E. Garros J. -C. Rééducation du genou du sportif. Annales de Kinésithérapie 1991; 10 (18);509 – 512
- Viel E. Garros J.-C. Reprogrammation neuromotrice après lésion des ligaments croisés du genou. Annales de Kinésithérapie 1991; 10 (18); 513 – 515

NEURODINÀMIA

- Barral J. Manipulaciones de los nervios periféricos. Elsevier. 2009
 - Butler DS. Movilización del sistema nervioso. 2ª edición. Ed. Paidotribo. 2009
 - Butler DS. The sensitive nervous system. Unley : Noigroup publications ; 2000. Pp. 398-423 (chapter 15)
 - Shacklock M. Neurodinámica clínica : un nuevo sistema en el tratamiento músculoesquelético. Elsevier España. Madrid 2007
-